Created with a trial version of Syncfusion Essential PDF

TSKB TEMATİK BAKIŞ

Sürdürülebilir Kalkınma Yolunda "Kadın İşgücü"

Mart 2019

Cihan Urhan - Gül Yücel | Ekonomik Araştırmalar

Hazırlayanlar

Cihan Urhan | urhanc@tskb.com.tr
Gül Yücel | yucelg@tskb.com.tr

2019 Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. her hakkı mahfuzdur.

Bu doküman Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.'nin yatırım bankacılığı faaliyetleri kapsamında, kişisel kullanıma yönelik olarak ve bilgi için hazırlanmıştır. Bu dokümana dayalı herhangi bir işlem yapılması tarafımızdan öngörülen bir husus değildir. Belirtilen görüşler sadece bizim güncel görüşlerimizdir. Bu raporda yer alan bilgileri makul bir esasa dayalı olarak güncelleştirirken, bu konuda mevzuat, uygunluk veya diğer başka nedenlerle amaca uygunluk tam olarak sağlanamamış olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve/veya bağlı kuruluşları veya çalışanları, burada belirtilen senetleri ihraç edenlere ait menkul kıymetlerle ilgili olarak bir pozisyon almış olabilir veya alabilir; menkul kıymetler üzerinde opsiyonları olabilir veya ilgili diğer bir yatırıma girebilir; bu menkul kıymetleri ihraç eden firmalara danışmanlık yapmış, hisselerinin halka arzına aracılık veya yüklenim taahhüdünde bulunmuş olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve/veya bağlı kuruluşları bu raporda belirtilen herhangi bir şirket için yatırım bankacılığı da dahil olmak üzere önemli tavsiyeler veya yatırım hizmetleri sağlıyor veya sağlamış olabilir.

Bu raporun ilgili olduğu yatırım fiyatı veya değeri, direkt veya indirekt olarak, yatırımcıların menfaatlerine ters düşebilir. Döviz kurlarındaki herhangi bir değişmenin yatırımın değeri veya fiyatı veya bu yatırımdan sağlanan gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir. Geçmişteki performans her zaman gelecekteki performansın kılavuzu olacak demek değildir. Yatırım geliri dalgalanma gösterebilir.

Bu rapor kamuya açık bilgilere dayalıdır. Doğru veya tamam olmayan hiçbir beyan yapılmamıştır. Bu rapor söz konusu menkul kıymetlerin alınması veya satılması için bir teklif, yorum ya da yatırım tavsiyesi değildir veya bu menkul kıymetlerin alınıp satılmasına yönelik bir teklif için de bir istek veya zorlama değildir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve kendisiyle bağlantılı olan diğerleri bahsedilen şirketlerin menkul kıymetleriyle ilgili pozisyon alabilirler veya bu menkul kıymetlerle ilgili işlem yapabilirler, ayrıca bu şirketler için yatırım bankacılığı hizmetleri de verebilirler.

Herhangi bir yatırım kararı yatırımcının tamamıyla kendi kişisel seçimine dayanmalıdır. Bu rapordaki bilgiler herhangi bir yatırım tavsiyesi olmayıp, raporda yer alan firmalara yatırım yapılmasından ötürü Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. hiç bir sorumluluk kabul etmez.

Sürdürülebilir Kalkınma Yolunda "Kadın İşgücü"

Kadınların ekonomik aktivitelerde etkin olarak yer almasının sağlanması, yoksulluk ve eşitsizlikle mücadelede öncelikle odaklanılması gereken alanlardan biri. Yapılan çalışmalar, pek çok OECD ülkesinde kadın istihdamı ile gelir eşitsizliği arasında belirgin şekilde ters yönlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymakta.[1]

Bu bağlamda, kadın istihdamının ekonomik büyüme ve refahı kayda değer biçimde artırma konusundaki potansiyelini gören G20 liderleri, 2014 yılında bir araya gelerek, işgücüne katılım oranlarında görülen kadınlar ve erkekler arasındaki farkı 2025 yılı itibarıyla %25 azaltma hedefi üzerinde uzlaşmış durumda. "25'e kadar 25" (25 by 25) olarak da bilinen bu hedefe ulaşılması halinde, küresel ekonomiye 5,8 trilyon dolarlık ek katkı sağlanacağı hesaplanıyor.[2] Benzer şekilde, Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranının OECD ortalamasına yakın bir düzeye gelmesi durumunda da, Türkiye'nin milli gelirinin 2025'e kadar %20 seviyesinde artacağı tahmin ediliyor.[3]

Daha fazla tasarruf için işgücü piyasasında daha fazla kadına ihtiyaç var

İktisadi aktivitenin seyri ile birlikte cari açık sınırlansa da, tasarruf eksikliği varlığını korumaya devam ediyor. Cari açığın boyutu kadar, nasıl finanse edildiği de önemli. Açığın borç yaratıcı akımlar ile finanse edilmesi Türk ekonomisini kırılgan hale getirmekte. Bu bakımdan, tasarruf eğilimleri görece daha güçlü olan kadınların işgücü piyasalarına etkin şekilde ulaşması, bu açığın kapatılması adına büyük bir potansiyel arz ediyor.[4] TÜİK'in yaptığı hanehalkı bütçe anketine göre, çalışan kadınların bulunduğu hanelerde tasarruf oranı % 11,2 iken bu oran hiçbir kadının çalışmadığı hanelerde %5,4'e iniyor. Araştırmalar, kadınların işgücüne katılımında 10 yüzde puanlık artışın, yurtiçi tasarruf oranlarında 150 baz puanlık bir artışı beraberinde getirdiğine işaret ediyor.[5]

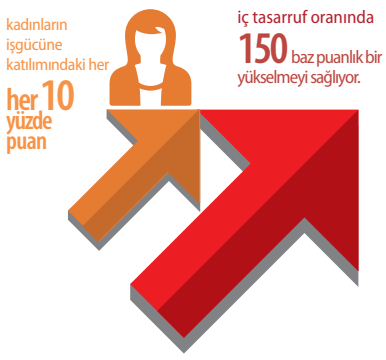

Kaynak: Dünya Bankası, Kalkınma Bakanlığı, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Hanehalklarında Tasarruf Oranları

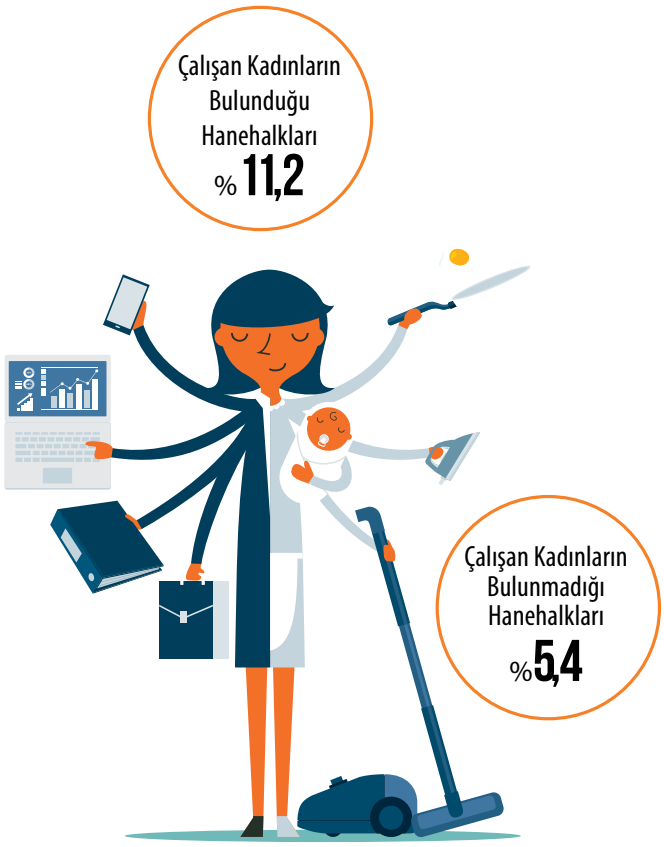

Kaynak: TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi, TSKB Ekonomik Araştırmalar

[1] Harkness, S. 2014. "Women's Employment and Household Income Inequality." In Income Inequality: Economic Disparities and the Middle Class in Affluent Countries, edited by J. Gornick and M. Jäntii, 207-233. Stanford, CA: Stanford University Press.
[2] ILO (2017); World Employment Social Outlook, Trends for Women
[3] McKinsey & Company (2016), Women Matter, Turkey's Potential for the Future: Women in Business
[4] Goldman Sachs: Global Markets Institute (2009); The Power of the Purse: And the Middle-Class Spending
[5] Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı (2011); Yüksek Büyümenin Sürdürülebilirliği: Yurt İçi Tasarrufların Rolü, Türkiye'nin Ekonomik Görünümü

Kadın işsizliği hâlâ yüksek

2017 yılı itibarıyla Türkiye, OECD ülkeleri arasında işgücüne katılımda %58 ile en düşük orana sahip ülke. Türkiye'de işgücüne katılım oranının bu denli düşük olmasının ana sebebinin kadın istatistiklerindeki olumsuz ayrışmadan kaynaklandığını görüyoruz. Türkiye, kadınların işgücüne katılım oranı açısından OECD ülkeleri arasında %37,6 ile en alt sırada yer alıyor. Bu oran OECD ülkelerinde ortalama %64 seviyesinde bulunuyor (Grafik 1).

Grafik 1. Kadınların İşgücüne Katılım Oranı(%), Seçili Ülkeler, 2017
(15-64 yaş arası)

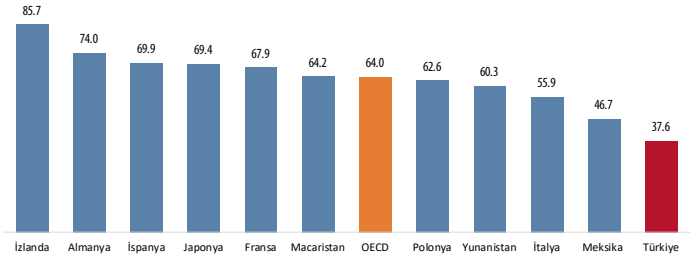

Kaynak: OECD, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Son döneme bakıldığında, Türkiye'de uygulanan doğru politikalar sayesinde kadınların işgücüne katılım oranının son 8 yılda yaklaşık 11 yüzde puan yükseldiği görülüyor (Grafik 2). Ancak, Türkiye'de %14,4 olan kadınlar arasında işsizlik oranının, %6 olan OECD ortalamasının hâlâ çok üstünde olduğu da bir gerçek (Grafik 3). Başka bir ifadeyle, Türk ekonomisinin son yıllarda işgücüne katmayı başardığı kadınlara yeteri kadar iş sahası yaratamadığını söyleyebiliriz.

Grafik 2. Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (%), Türkiye

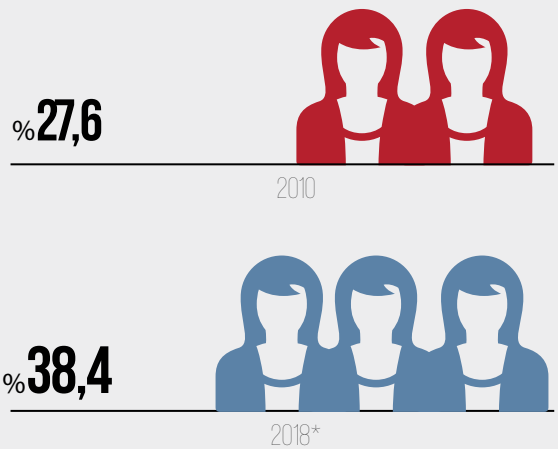

***İlk 10 ay**
Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Grafik 3. Kadın İşsizlik Oranı (%), Seçili Ülkeler, 15-64 yaş arası, 2017

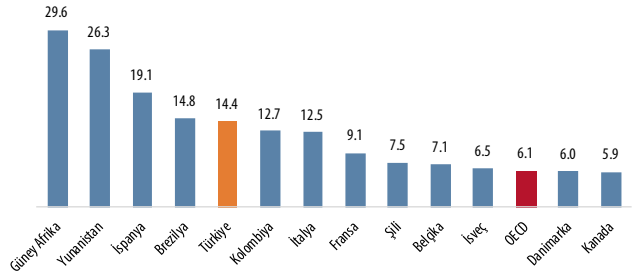

Kaynak: OECD, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Kadınların eğitim seviyesi arttıkça, işgücüne katılımı da artıyor

Türkiye'de kadın işgücü, eğitim düzeyine göre analiz edildiğinde lise altı eğitime sahip kadınların toplam kadın işgücünde %45'lik bir paya sahip olduğu anlaşılmakta. Yükseköğretim mezunu kadınların toplam kadın işgücündeki payı ise %30. Yükseköğretim görmüş kadın sayısı, son 13 yılda %9,6 yıllık bileşik büyüme oranıyla işgücü katılımında en hızlı artışa imza atan grup olarak karşımıza çıkıyor (Grafik 4).

Grafik 4. Eğitim Düzeyine Göre Kadın İşgücü, Türkiye, Bin kişi

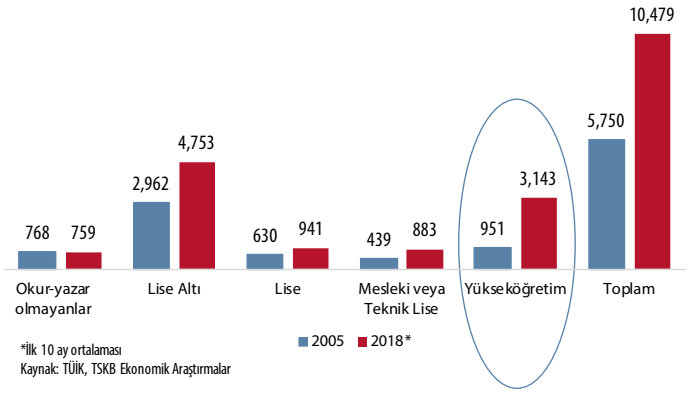

*İlk 10 ay ortalaması
Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Kadınlarda yükseköğretim mezunu işsiz sayısı artıyor

Eğitim seviyesine göre kadın işsizlik rakamları incelendiğinde, meslek veya teknik lise mezunu kadınların %20 işsizlik oranıyla en yüksek işsizliğe sahip olan grup olduğu saptanmakta (Grafik 5). Ayrıca lise mezunu kadınlardaki yüksek işsizlik de göze çarpıyor. Ancak, söz konusu her iki grupta da düşen işsizlik oranları dikkat çekiyor. Diğer taraftan ise, üniversite mezunu kadınların ciddi bir işsizlik sorunu yaşadığı gözlemleniyor. Bu gruptaki işsizlikte meydana gelen 2,9 yüzde puanlık artış, diğer tüm gruplar arasındaki en yüksek artış. Geliştirilecek ve tasarlanacak işgücü politikalarında üniversite mezunu kadınların önceliklendirilmesinin, kadın işsizliği ile mücadelede kritik önem taşıdığı aşikâr.

Grafik 5. Eğitim Düzeyine Göre Kadın İşsizlik Oranı (%), Türkiye

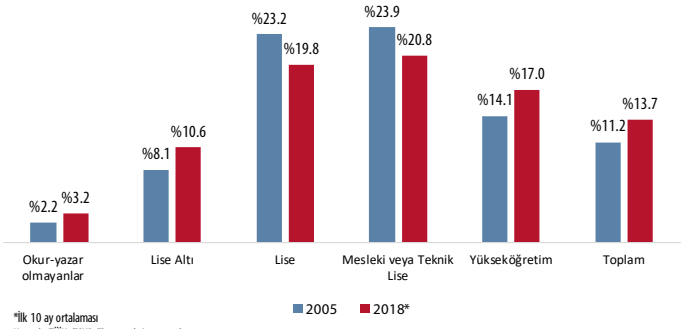

*İlk 10 ay ortalaması
Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Kadınlar işgücü piyasasında birçok zorlukla karşılaşıyor

Kadınlar işgücü piyasasına girdiklerinde kayıt dışılık, gelir eşitsizliği (wage gap) ve "cam tavan" (glass ceiling) gibi bir dizi zorlukla karşı karşıya kalıyor. Çalışmaya başlamalarıyla birlikte finansal açıdan refaha kavuşsalar da, kimliklerine yönelik geleneksel görüşlerden ötürü kadınların iş yerindeki pozisyonlarını koruyabilmek adına fazladan çaba göstermesi gerekiyor. Genellikle erkeklerin iş günü eve gelmeleriyle sona ererken, kadınlar tüm gün çalıştıktan sonra eve gelip adeta "ikinci vardiyalarında" çalışmakta, ev işlerini yapıp çocukların veya aile büyüklerinin ihtiyaçlarını yerine getirmek zorunda kalmaktadır.

2018 yılının ilk 10 ay ortalaması itibarıyla Türkiye'de üst düzey yönetici pozisyonlarının yalnızca %14,6'sında[12] kadınlar bulunmaktadır. Türk kadın yöneticilerle yapılan mülakatlarda, orta düzey yönetici pozisyonlarındaki kadınların daha üst düzey pozisyonlara başvurmayı tercih etmemesinin nedenlerinden biri olarak ev işleri ve aile içi bakım konusunda orantısız sorumlulukları ön plana çıkmıştır.[13]

- **Kayıt Dışılık**

Türkiye'de yetişkin kadınların (25-64 yaş arası) büyük bir bölümü (%64,9) halen lise seviyesinden düşük eğitime

Grafik 6. Kayıtdışı İstihdam Oranı (%), 2018*, Türkiye

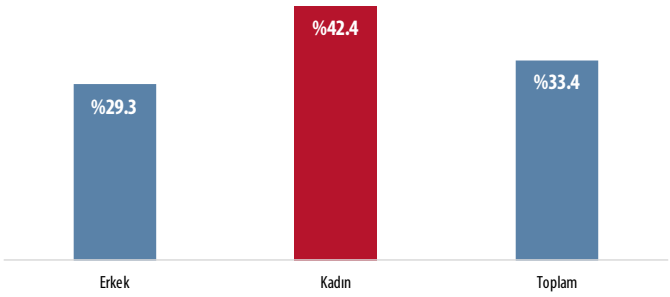

*İlk 10 ay ortalaması
Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

sahip.[6] Yüksek seviye eğitime erişimleri sınırlı olan kadınlar, çok beceri gerektirmeyen, emek yoğun işlerde sosyal güvenceleri olmadan çalışmak durumunda kalıyorlar. Kayıt dışı istihdam, gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin en büyük nedenlerinden biri olarak değerlendiriliyor. Son dönemde yapılan çalışmalar, dünyada kayıt dışı çalışan 2 milyar işçi olduğunu, bunların %58,1'inin kadın olduğunu ve dünyadaki kayıt dışı istihdamın %93'ünün gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştiğini gösteriyor.[7] Gelişmekte olan ülke statüsünde bulunan Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranı, Ekim 2018 itibarıyla %33,4 iken, kadınlarda bu oran ülke ortalamasının çok daha üzerinde, %42,4 seviyesinde bulunmakta.

- **Gelir Eşitsizliği**

Çalışan kadınların maruz kaldığı gelir adaletsizliği, kadınların işgücüne katılımı sorununun bir başka boyutu. Türkiye'de tüm meslek gruplarında cinsiyete dayalı ücret uçurumunun 2017 yılında %19,3 seviyesinde olduğu görülüyor.[8] Bu uçurumun meslek gruplarına göre kırılımına bakıldığında ise, en yüksek gelir eşitsizliğinin tarım, ormancılık ve zanaat ile ilgili sektörlerde yaşandığı saptanmakta (Grafik 7). Bunun sebebi, kırsal bölgelerde yaşayan kadınların tarım faaliyetlerindeki iş yükünü erkeklerle paylaşması, ancak karşılığında ya hiç ücret almaması ya da çok düşük ücret alması. 2018'in ilk 10 ayında tarım sektöründe ücretsiz aile işçileri, toplam kadın işçilerin %79'unu oluşturuyor.

Grafik 7. Mesleklere göre Cinsiyetler Arası Ücret Farkı; Türkiye, 2017

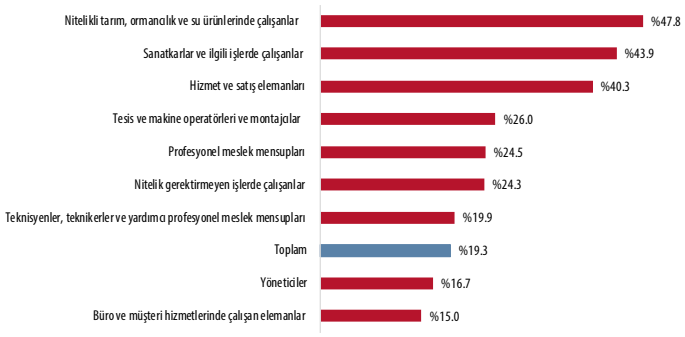

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017, TSKB Ekonomik Arşatırmalar

- **Aile İçi Bakım Sorumlulukları**

Kadınlar düşük ücret almalarının yanı sıra, evde de ücretsiz çalışmak durumuyla yüzleşiyor. Türkiye, OECD ülkeleri

[6] OECD İstatistikleri, Eğitim Durumu ve İşgücü Statüsü, 2017
[7] ILO (2018); Kayıt Dışı Ekonomide Kadınlar ve Erkekler: İstatistiksel Tablo
[8] TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017

arasında ücretsiz çalışma saatleri açısından kadınlarla erkekler arasındaki farkın en yüksek olduğu beşinci ülke. Türkiye'de kadınlar ücretsiz işlerde erkeklere kıyasla 3,7 saat daha fazla çalışıyor. Bu; OECD'de ortalama 2,1 saat olan farkın tam 1,6 saat üzerinde (Grafik 8).

Grafik 8. Seçili Ülkelerde Erkekler ve Kadınlar Arasında Ücretsiz Çalışma Farkı*, Dakika, 2015 ve en güncel yıl için

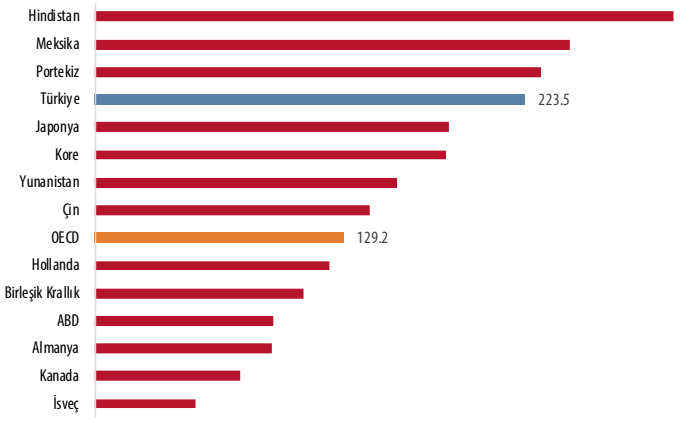

*15-64 yaş arası
Kaynak: OECD, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Genel olarak bakıldığında, kadınların günlerinin %19'unu ev işleri ve aile içerisindeki bakım faaliyetleriyle geçirdiğine rastlanıyor. Çalışan kadınlar çalışmayan kadınlara kıyasla zamanlarının %30 daha azını ev işlerine ve aile içi bakıma harcamakta (Grafik 9). Diğer taraftan ise kadınlar, erkeklere kıyasla ev işleri için 5 kat daha fazla zaman harcıyor. İşgücüne katılmamış kadınların %54'ünün[9] iş aramamalarına gerekçe olarak ev işlerini gösterdiği dikkate alındığında, ev işi sorumluluğunun kadınları işgücüne katılmaktan caydıran bir etken olduğu söylenebilir.

- **İş Yerinde "Cam Tavan"**

Kadınlar sadece istihdam ve ücret bağlamında değil, aynı zamanda yönetici ve karar verici pozisyonlarda da yeterince temsil edilememekte. "Cam tavan" ifadesi, kadın işçilerin iş yerinde düşük veya orta seviye yönetici pozisyonlarında

Grafik 9. Hanehalkı ve Aile Bakımı için Ayrılan Zaman (%), Türkiye, 2014-2015

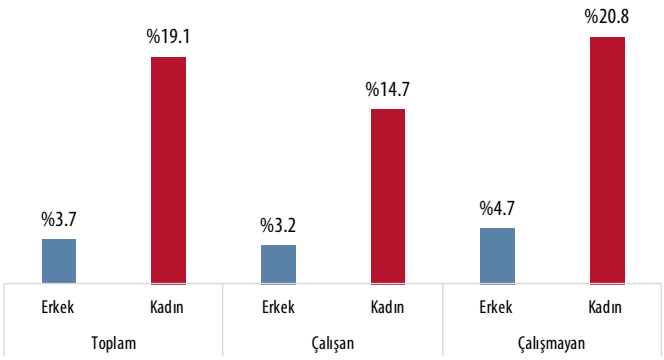

Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

çalıştığı ve üst yönetim pozisyonlarında nadiren görev yaptığı mevcut durumu açıklamak için kullanılıyor.

Kadınların iş yerinde gerçekleştirdiği görevler, erkeklerinkine kıyasla daha fazla göz ardı ediliyor. Örneğin, kadınlarla ilgili olarak yapılan bir araştırma, kadın işçilerin %36'sının kendi uzmanlık alanlarındaki muhakeme ve görüşlerinin sorgulandığını, %31'i ise yetkinliklerini ispatlamak adına erkeklere kıyasla daha fazla kanıt sunmalarının istendiğini ortaya koyuyor.[10] Dahası yapılan araştırmalar, kadınlara genellikle "terfi alma ihtimali düşük olan" görevlerin teklif edildiğini, erkeklere ise daha sıklıkla "terfi alması kolay" görevlerin önerildiğini tespit ediyor.[11]

[9] TUİK
[9] McKinsey (2018), Women in the Workplace
[10] Babcock, Linda, Maria P. Recalde, Lise Vesterlund, and Laurie Weingart. 2017. "Gender Differences in Accepting and Receiving Requests for Tasks with Low Promotability." American Economic Review, 107 (3): 714-47.
[12] TUİK
[13] Cansu Akpinar-Sposito. The Glass Ceiling: Structural, Cultural and Organizational Career Barriers for French and Turkish Women Executives. Le 24ème congrès de l'AGRH 2013, Nov 2013, PARIS, France. 2013.

Sürdürülebilir kalkınma için ekonomik aktivitelerde daha çok kadına ihtiyaç var

Türkiye son on yılda etkili politikalar uygulayarak, hem erkeklerin hem de kadınların işgücüne katılım oranını artırma konusunda kayda değer bir aşama kaydetti. Bununla birlikte, kadın istihdamında yaşanan yapısal dönüşüm ile kadın çalışanların çoğunlukla tarımdan hizmet sektörüne kayması, son yıllarda kadınların işgücüne katılım oranındaki artışın erkeklerinkine kıyasla çok daha istikrarlı seyretmesine neden oldu. Mevsim etkilerinden arındırılmış veriler bu istikrarlı artışı gözler önüne sermekte (Grafik 10). Bu durum, doğru ve yerinde yapısal reformlar uygulandığında, daha çok kadının emek piyasalarında yer almasını sağlamanın ulaşılması zor bir hedef olmadığını bize gösteriyor.

Kadınlarda işgücüne katılım konusunda yaşanan ilerlemeler, henüz aynı seviyede işsizlik rakamlarına yansımış değil. Türkiye'de kadın işsizliği, özellikle eğitimli kadın işsizliği, büyük bir sorun olmaya devam ediyor. Diğer bir ifadeyle, Türkiye ekonomisinin istihdam yapısındaki dönüşüm, Türkiye'deki kadın işgücü dönüşümünden daha yavaş gerçekleşiyor. Buna ek olarak, hâlâ imalat ve tarım sektörlerinde iş bulan kadınlar çoğunlukla kayıt dışı ve sosyal güvenceleri olmaksızın çalışmakta, gelir eşitsizliğine maruz kalmaya devam etmekte.

İş bulduklarında mücadeleleri başka bir boyut kazanan kadınlar, bir yandan kariyer basamaklarını tırmanırken diğer yandan ev işlerini ve aile içi bakım sorumluluklarını yerine getirmektedir. İş yerlerinde kadınlar ve erkekler için fırsat eşitliği varmış gibi görünse de, kadın işçiler evde daha fazla sorumluluk almakta, dolayısıyla iş yerinde potansiyellerini gösterebilmek açısından dezavantajlı konuma düşmektedir.

Grafik 10. Mevsimsellikten Arındırılmış İşgücüne Katılım Oranı (%)

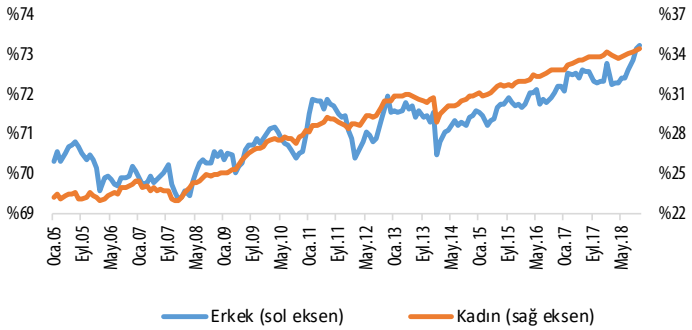

Kaynak: TÜİK, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Erkeklerin çoğunluğunun aksine, kadınlar çalışırken işin gereklerini yerine getirme kabiliyetlerini kanıtlama ihtiyacı hissetmektedir. Bütün bu faktörler bir arada değerlendirildiğinde, kadınlar iş yerinde geri planda kalmakta, bu da diğer kadınları işgücüne katılmaktan caydırmaktadır.

Kadınların işgücüne katılımını teşvik etmek ve kadın işsizliğiyle mücadele etmek, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılabilmesi açısından büyük önem taşıyor. Bu bağlamda, kadınlar için insana yakışır iş imkânlarının yaratılması, hem kadınların ekonomik statüsünü iyileştirecek hem de ülkelere toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltma konusunda kritik katkılar sağlayacaktır. Kadınlara işgücü piyasalarında yer verilmesinin, kapsayıcı ekonomik büyümenin elde edilmesi ve verimliliğin artırılması açısından kilit bir faktör olduğu da unutulmamalıdır.

Ekonomik Araştırmalar
arastirma@tskb.com.tr

Meclisi Mebusan Caddesi No. 81
Fındıklı İstanbul 34427, Türkiye
T: +90 (212) 334 50 41 F: +90 (212) 334 52 34

TSKB Ekonomik Araştırmalar ürünlerine ulaşmak için aşağıdaki karekodu kullanabilirsiniz: